

SOSYAL GÜVENLİK FİNANSMANI

SEÇİLMİŞ ÜLKE UYGULAMALARI

Editörler

Mutlu YORULDU

Özgür SARAÇ

İstanbul

Eylül, 2023

 **EFEAKADEMİ
YAYINLARI**

SOSYAL GÜVENLİK FİNANSMANI

SEÇİLMİŞ ÜLKE UYGULAMALARI

Editör
Mutlu YORULDU
ORCID (0000-0002-1010-2938)

Editör
Özgür SARAC
ORCID (0000-0001-8029-6646)

ISBN 978-625-6796-43-0
E-ISBN 978-625-6796-44-7
1. Baskı Eylül 2023

Bu eserin; yayın, satış ve kopyalama hakları EFE AKADEMİ'ye aittir.

KÜTÜPHANE KARTI

Sosyal Güvenlik Finansmanı: Seçilmiş Ülke Uygulamaları
YORULDU, Mutlu – SARAC, Özgür

Anahtar Kelimeler:

1. Sosyal Güvenlik,
2. Sosyal Devlet,
3. Sosyal Güvenlik Modelleri,
4. Sosyal Güvenliğin Finansmanı,
5. Sosyal Güvenliğin Sürdürülebilirliği.

Dizgi
Kapak Tasarım

Mutlu YORULDU ve Özgür SARAC
Ramazan BEKTAŞ
(ramazanbektasdeu1@gmail.com)

Sertifika No
Matbaa Sertifika No

49168
49168

Efe Akademik Yayıncılık

Cağaloğlu Yokuşu Cemal Nadir Sokak
Büyük Milas Han No: 24/125
Fatih/ İSTANBUL
0212 520 52 00
www.efekademi.com

Efe Akademik Yayıncılık
Matbaa Adres:

Cağaloğlu Yokuşu Cemal Nadir Sokak
Büyük Milas Han No: 24/125
Fatih/ İSTANBUL
0212 520 52 00
www.efekademi.com

İÇİNDEKİLER

Giriş Bölümü

Sosyal Güvenliğin Finansmanı ve Sürdürülebilirliği
Mutlu Yoruldu, Özgür Saraç ve Ahmet Burçin Yereli 3-31

Bölüm 1

21. Yüzyılda Refah Devletinin Krizi ve Sosyal Güvenlik Sistemine Yansımaları
Arman Zafer Yalçın 35-54

Bölüm 2

Bir Refah Devleti İsveç’de Sosyal Güvenlik Sisteminin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi
Asuman Altay 57-72

Bölüm 3

Bulgaristan Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı
Ceyda Şataf 75-95

Bölüm 4

Rusya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı
Serpil Ağcakaya ve Tugay Arslan 99-124

Bölüm 5

Yeni Zelanda Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı
Musa Gök 127-159

Bölüm 6

Azerbaycan Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı
Mehmet Yüce ve Imangulu Muradzade 163-183

Bölüm 7

Kırgızistan ve Özbekistan Sosyal Güvenlik Sistemleri ve Finansmanları
Gamze Yıldız Şeren 187-215

Bölüm 8

Küreselleşmenin Sosyal Güvenliğin Finansmanına Yaptığı Değişimler
Filiz Giray ve Tolga Sezdi 219-244

Bölüm 9

Çin Halk Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Sisteminin Değişen Nüfus Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi
Gökay Yöndemli ve Alparslan Uğur 247-267

Bölüm 10

İsrail Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Güneş Çetin Gerger 271-284

Bölüm 11

Venezuela Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Ahmet Köstekçi 287-310

Bölüm 12

Demografik Dönüşümün Sosyal Güvenlik Sistemine ve Reformlara Etkileri:
Türkiye ve OECD Ülkelerine Yansımaları

Aysun Yılmaztürk 313-341

Bölüm 13

Singapur Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Habip Demirhan 345-370

Bölüm 14

Yunanistan Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Betül Hayrullahoğlu 373-388

Bölüm 15

Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Burak Ökde 391-412

Bölüm 16

Almanya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Ayşe Atılğan Yaşa 415-443

Bölüm 17

Küba Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Ferhat Akbey 447-474

Bölüm 18

Fransa Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Aşlı Ceren Saral 479-510

Bölüm 19

Şili Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Ayşe Günay Bekâr ve Ahmet Özen 513-529

Bölüm 20

Sosyal Güvenliğin/Korumanın Finansmanı: Uluslararası Çalışma Örgütünün Yaklaşımı

Özgür Hakan Çavuş 533-554

Bölüm 21

Japonya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Abdulkerim Eroğlu 557-569

Bölüm 22

Danimarka Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Merve Yolal Eroğlu 573-585

Bölüm 23

Finlandiya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Zeynep Ezanoğlu 589-615

Bölüm 24

Brezilya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Hakan Arslaner, Hatice Erol ve Abdullah Özdemir 619-651

Bölüm 25

BENELÜKS Ülkeleri Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

İsmail Sadık Yavuz 655-677

Bölüm 26

Güney Afrika Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Fatma Yapıcı Sapankaya ve Haluk Egeli 681-705

Bölüm 27

Kanada Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

R. Kutlu Korlu 709-720

Bölüm 28

Avustralya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Ufuk Gencel 723-755

Bölüm 29

Norveç Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Servet Taşdelen 759-774

Bölüm 30

Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumu Bütçesi Gelişmeleri (2013-2022)

Recep Temel 777-800

Bölüm 31

Romanya Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Serdar Çiçek 803-835**Bölüm 32**

Meksika Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Nagihan Özkanca Andıç 839-855**Bölüm 33**

Arjantin Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Ergün Pirsefa Yıldırım ve Ahmet Arslan 859-873**Bölüm 34**

Birleşik Krallık Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Deniz Abukan 877-905**Bölüm 35**

Kazakistan Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Nazmi Zarifi Gürkan 909-927**Bölüm 36**

Mısır Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Gamze Asena Akgöl ve Ufuk Gencel 931-951**Bölüm 37**

Portekiz Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Serpil Ağcakaya ve Işıl Kaya 955-976**Bölüm 38**

Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminde “Mali Kaos” Yaklaşırken

İbrahim Attila Acar 979-997**Bölüm 39**

Hindistan Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

Haluk Tandırıcıoğlu ..... 1001-1016**Editörler Hakkında** ..... 1017**Yazarlar Hakkında** 1018

SOSYAL GÜVENLİĞİN FİNANSMANI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Mutlu Yoruldu

Balıkesir Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
mutlu.yoruldu@balikesir.edu.tr
0000-0002-1010-2938

Özgür Saraç

Dokuz Eylül Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ozgur.sarac@deu.edu.tr
0000-0001-8029-6646

Ahmet Burçin Yereli

Hacettepe Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
aby@hacettepe.edu.tr
0000-0002-8746-6756

Özet

Sosyal güvenlik, bir ülkedeki vatandaşların başta yaşlılık ve engellilik olmak üzere özellikle işsizlik ve hastalık gibi durumlarda temel ihtiyaçlarını karşılamayı esas alır ve genelde devlet tarafından sunulan bu hizmetler kapsamında sağlık sigortası, işsizlik sigortası ve emeklilik gibi programlar bulunur. Sosyal güvenliğin finansmanı, bu türden hizmetlerin sürdürülebilirliği için hayatidir. Genellikle katılım esasına dayalı bir fon veya vergi esaslı bir finansman kaynağıyla finanse edilen sosyal güvenlik hizmetleri, bir tür kulüp mal niteliğinde olduğundan bugünkü ve gelecekteki yararlanıcıların ihtiyaçlarına göre düzenli şekilde artan bir finansman modeli gerektirir. Sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği için başta finansal kaynakların sürdürülebilirliği olmak üzere demografik faktörler, sosyal güvenlik programlarının tasarımı ve elbette sosyal güvenlik hizmetlerinin yönetimi bir arada ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal güvenlik, sosyal devlet, sosyal güvenlik modelleri, sosyal güvenliğin finansmanı, sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği.

Abstract

Social security primarily focuses on meeting the basic needs of a country's citizens, especially in situations such as old age, disability, unemployment, and illness. The government generally provides programs such as health insurance, unemployment insurance, and retirement benefits. Financing social security is essential for the sustainability of these services. Social security services, generally financed through participation-based funds or tax-based sources, require a financing model that exhibits a gradually increasing pattern based on the needs of current and future beneficiaries since they are considered a club good. To ensure the sustainability of social security, factors such as sustainable financial resources, demographic factors, social security program design, and effective management of social security services must be considered together.

Keywords: Social security, welfare state, social security models, social security financing, sustainability of social security.

GİRİŞ

Vatandaşların yaşlılık, engellilik, hastalık ve işsizlik vb. hallerdeki temel ihtiyaçlarının karşılanmasını esas alan sosyal güvenlik, her şeyden önce belli bir mekânla sınırlı olma özelliği taşır; bu mekân ülke sınırlarıdır. Sosyal güvenlik hizmetleri arasında başta sağlık sigortası olmak üzere engellilik sigortası ve işsizlik sigortasının yanı sıra emeklilik programları da bulunur. Kapitalist ilişkilerin tümünde olduğu gibi finansman, sosyal güvenliğin sürdürülebilmesi için olmazsa olmaz (sine qua non) bir özellik taşır. Sosyal güvenlik hizmetlerinin yer aldığı programlar, genellikle katılım esasına dayanan bir kamu fonu veya genel kamu gelirlerini oluşturan vergi tabanlı bir kaynak tarafından finanse edilir. Bu kaynaklar, sistemden bugün ve gelecekte yararlanacak olanların ihtiyaçlarına göre düzenli artma özelliği sergileyen, yani progresif nitelikli kaynaklar olmalıdır. Sosyal güvenliğin finansmanının önemi, işgücü piyasasında yaşanan değişim ve nüfusun yaşlanıyor olması gibi faktörler ele alındığında daha da artar. Sosyal güvenliğin finansmanı, ayrıca ülkenin ekonomik istikrarı ve gelişimi açısından da kritik rol oynar.

Sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği, sistemin bekası anlamına gelir ve özetle gelecek neslin ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanır. Sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği, başta finansal kaynakların sürdürülebilirliği olmak üzere ülkedeki demografik yapıda meydana gelen değişimin hesaba katılmasını, sosyal programların başarılı tasarımını ve sosyal güvenlik sistemlerinin etkili şekilde yönetimini gerektirir. Sosyal güvenliğin sürdürülemez hale gelmesi, ekonomik sistemden ileri gelen risklerin artmasına ve toplumsal huzursuzluk başta olmak üzere ekonomik zorluklara, işsizlik, yoksulluk ve sağlık sorunlarına ve nihayetinde de ülkenin refah seviyesinde kayıplara neden olur. Pek tabii ki, sosyal güvenliğin sürdürülememesi, hizmetlerden yararlanamayacak olan gelecek neslin hayat kalitesini de olumsuz etkiler.

Sosyal güvenliğin finansmanı alanında kapsamlı bir eser olması düşünülen bu kitabın giriş bölümü olan bu kısım, altı başlık olarak planlanmıştır. Birinci başlıkta sosyal güvenlik kavramı ortaya konulmuş ve bu kavramın içeriği irdelenmiştir. İkinci başlıkta başlangıcından günümüze sosyal güvenliğin ortaya çıkışı ve gelişimine yer verilmiştir. Üçüncü başlıkta sosyal güvenlikle sosyal devlet ilişkisi kurulmuş ve sosyal güvenliğin kamu hizmeti olma özelliği vurgulanmıştır. Dördüncü başlıkta dört temel sosyal güvenlik modeli ele alınmış ve karşılaştırılmıştır. Beşinci başlıkta sosyal güvenliğin finansmanı incelenmiş ve bu başlıkta ayrıca finansman kaynaklarıyla finansman yöntemlerine değinilmiştir. Altıncı ve son başlıktaysa sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği ele alınmış ve zamanında emek lehine sağlanan kazanımların dünya genelinde kaybına sebep olabilecek süreçlerin gittikçe güçlenerek ilerlediğine dikkat çekilmiştir. Bölüm, genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç kısmıyla bitirilmiştir.

1. SOSYAL GÜVENLİK: KAVRAMSAL ARKA PLAN

Kavramda geçen *sosyal* kelimesiyle bireylerin toplum içindeki konum ve statülerine dikkat çekilirken *güvenlik* kelimesi, belirsizlikler ve risklere karşı önceden belirlenmiş bir koruma sağlanması anlamına gelir. Toplumun her bireyine belirli bir güvence ve refah sağlamayı amaçlayan sosyal güvenlik, bireylerin toplumdaki konum ve statülerine göre yaşlılık, hastalık, işsizlik, sakatlık, yoksulluk gibi risklerle başa çıkmalarını sağlayan bir sistemdir. Tüm sistemlerde olduğu gibi sosyal güvenlik de belli bileşenlerden oluşur ve belli amaçlara hizmet eder. En genel haliyle çalışanlar başta olmak üzere işverenler ve bunların maruz kaldıkları riskler, sosyal güvenliğin bileşenleridir. Sosyal risklerin yönetimine odaklanan sosyal güvenlik sistemi, işleyebilmesi için gerekli olan girdilerin yanı sıra girdileri işlemeyi sağlayan kural ve kurumlarıyla hizmetler üretir. Genellikle hükümetlerce yürütülen sosyal güvenlik hizmetleri, birçok ülkede yasal olarak düzenlenmiştir. Beşerî sermayenin gelişimine önemli katkılar sağlayan eğitim ve sağlık hizmetlerine benzer işlevler yerine getiren sosyal güvenlik, ulusal kalkınma için önemli bir unsurdur.

Kişiyeye yönelen tüm fizyolojik ve sosyo-ekonomik tehditlere karşı onu koruma anlayışına dayanan sosyal güvenlik, kapsam bakımından dar ve geniş anlamda tanımlanabilir. Dar anlamda sosyal güvenlik, belirli kamu politikalarıyla hastalık, doğum, iş kazası, işsizlik, iş göremezlik, yaşlılık, ölüm gibi nedenlerle ortaya çıkabilecek ekonomik ve sosyal sorunların olumsuz etkilerine karşı, toplumun kendini korumasıdır (Güvercin, 2004: 89). Geniş anlamda sosyal güvenlikse, Talas'ın (1997) verdiği tanımla bir ülke halkının bugününü ve yarınını güven altına almayı amaçlayan ve birbiri arasında sıkı bir birlik ve uyum kurulmuş olan kurumlar bütünüdür (Yaşar, 2018: 7). Dolayısıyla dar anlamda sosyal güvenlik, insanın "*risk ve tehditlere karşı korunması*" ihtiyacından doğmuşken geniş anlamda sosyal güvenlik, insanın ve toplumun "*bugününü ve geleceğini teminat altına alma*" anlayışını esas alır.

Kavramsal olarak sosyal güvenlik, modern toplumların ürünüdür. Kavram, hukuki mahiyette ilk olarak ABD'de çıkarılan 14 Ağustos 1935 tarihli Sosyal Güvenlik Yasasında (Social Security Act) kullanılmış; sonrasındaysa kapsam olarak hızla gelişmiştir (Koc, 2004: 187). Birleşmiş Milletler (BM) genel kurulunda 10 Aralık 1948 tarihinde Türkiye'nin de olumlu oylarıyla kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 25. maddesinde, sosyal güvenlik sisteminin kapsamlı çerçevesi çizilmiştir¹ ve sosyal gelişmeyi ilerletmek adına hükümetlere sorumluluklar yüklenmiştir.

---

¹ Madde göre; "*her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dâhil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır*".

Sosyal güvenlik sistemine ilişkin bir başka kavramsal açıklama da BM'ye bağlı faaliyette bulunan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılmıştır. BM'nin çalışma yaşamındaki uzman kuruluşu olan ILO, 6 Haziran 2003 tarihinde yayınladığı “*Facts on Social Security*” adlı raporda sosyal güvenlik sisteminin tanımını yapmıştır². Kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olan sistem, onları sosyal risklerden korur. Sosyal güvenliği, insan haklarına saygı gösterilmesi, insan onurunun korunması ve sosyal adaletin sağlanması için önemli bir araç olarak gören ILO, 1952 yılında yürürlüğe koyduğu Sosyal Güvenliğin Asgari Standartları Sözleşmesi No: 102 ile dokuz (9) temel başlık belirlemiş ve ülke hükümetlerinin bunlardan en az üç (3) tanesinde düzenleme yaparak sosyal güvenlik hizmetleri sunmaları gerektiğine hükmetmiştir (ILO, 1952, Ayhan, 2012: 52).

Sosyal güvenliğin çerçevesini çizen bu dokuz başlık şunlardır:

- Sağlık yardımları (medical care),
- Hastalık ödemeleri (sickness benefit),
- İşsizlik ödemeleri (unemployment benefit),
- Yaşlılık yardımları (old-age benefit),
- İş kazası ve meslek hastalığı yardımları (employment injury benefit),
- Aile yardımları (family benefit),
- Analık yardımları (maternity benefit),
- Malullük ödemeleri (invalidity benefit), ve
- Ölüm aylığı ödemeleri (survivors' benefit).

Aynı zamanda sosyal güvenlik sigorta dallarını oluşturan bu başlıklara göre, ülkelerin yöneldikleri ve buna göre tahsis ettikleri sosyal güvenlik sistemleri de farklılaşmıştır. Başta yapılan düzenlemenin başlığı, düzenlemeyi yapan kurum ve düzenlemenin içeriğine bakıldığında sosyal güvenliğin özde emek faktörüyle ilgili olduğu ve tekrar ifade etmek gerekirse sosyal güvenlik kavramının kişileri sosyal risklere karşı korumayı esas aldığı görülmektedir.

2. SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlığın sosyal güvenliğe duyduğu ihtiyaç ve sosyal güvenlik kavramının ilk ortaya çıkışı, insanlığın var oluşuna kadar götürülebilir. İnsanoğlu çeşitli dönemlerde ve biçimlerde, ekonomik ve sosyal şartlara göre bu temel ihtiyaçlarını karşılayabilme arayışına girmiş ve birtakım yollar bulmuştur (Dilik, 1988: 41). Sanayi Devrimi öncesi toplumlarda sosyal güvenlik, kendini toplumsal paylaşım ve yardımlaşma olarak göstermiştir. Bu anlayış içinde aileler, korporasyonlar, yardım sandıkları ve dini

---

² ILO, sosyal güvenliği “*yoksulluğu azaltmak, sosyal adaleti artırmak, işsizlik, hastalık, kazalar, engellilik, yaşlılık ve diğer sosyal risklerden kaynaklanan sosyal güvencesizliği ve yoksulluğu önlemek veya ortadan kaldırmak için tasarlanmış bir dizi program ve kurumdur*” şeklinde tanımlanmıştır.

nitelikli hayır kurumları, yoksul olan insanlara maddi ve aynı yardımlarda bulunmuşlardır. Orta Çağda Kilisenin, yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım sağlamak amacıyla kurduğu kurumlar dikkat çekmiştir. 16. Yüzyıldan itibaren kilisenin bu fonksiyonuna, devletin bu amaçla oluşturduğu kurumların yardım faaliyetleri de destek olmaya başlamıştır (Evcil, 1997: 9-10).

18. Yüzyılın sonlarında hızlanan Sanayi Devriminin toplumsal yapıyı hızla değiştirmesi, ekonomik risklere karşı kullanılan “sosyal yardımlaşma” motifli güvenlik sağlama yollarının yetersiz kalmasına ve toplumda sosyal güvenlik açığının oluşmasına neden olmuştur. Sanayi Devriminden sonra kırsal kesimden şehirlere iş gücü göçünün başlaması, kırsal nüfusun azalmasına ve geleneksel yardımlaşma yöntemlerinin çözülmesine yol açmıştır. Şehirlerde nüfus artışıyla aile, akrabalık ve diğer yardımlaşma mekanizmalarının zayıflamaya başladığı görülmüştür (Yazgan, 1977: 48). Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan sosyal dengesizlik ve adaletsizlik karşısında işçi sınıfının tepkisinin artmasına bağlı olarak, işçi sınıfı başta olmak üzere toplum genelinde sosyal güvenlik ihtiyacı yaygınlaşmıştır (Türkoğlu, 2013: 277). Ekonomik ve demografik gelişmeler üretim biçimini ve aile yapısını değiştirmiş, sanayileşme, kentleşme gibi olgular geleneksel sosyal güvenlik yollarını işlevsiz kılmış ve devlet eliyle organize edilen sosyal güvenlik tedbirlerine ihtiyaç artmıştır. Devlet ilk başta, iş kazası ve meslek hastalığı gibi riskler bakımından işverenleri sorumlu tutma yoluna gitmiş, ardından tüm riskler için bütün toplumu kapsamaya yönelik sosyal güvenlik programlarını oluşturmaya başlamıştır (Evcil, 1997: 9-10). Sosyal güvenliğe yönelik ilk devlet programı 1881 yılında Almanya’da Alman Şansölyesi Otto von Bismarck döneminde gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen sosyal güvenlik sistemi de Bismarck Sistemi olarak adlandırılmıştır. Dünya’da sosyal güvenliğin gelişimine ilişkin tarihsel gelişimi şu şekilde gösterebiliriz (Kılıç, 2017: 383-384, Estrada & Koutronas, 2017: 9-10, Martin & Weaver, 2005: 4-5).

1881 Almanya, Bismarck Sosyal Sigorta Sistemi: Kurulan sistem kapsamında (i) hastalık sigortası 1883, (ii) iş kazaları sigortası 1884, (iii) yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası 1889 kurulmuştur.

1919 ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), Kuruluş Anayasası: Evrensel ve kalıcı bir barış ancak sosyal adalet temelinde mümkündür söylemi geliştirilmiştir.

1935 ABD, Sosyal Güvenlik Kanunu: Tarihte ilk kez “sosyal güvenlik” kavramı kullanılmıştır.

1942 Beveridge Modeli: Vergilerle finanse edilen ve herkese karşılık olmaksızın asgari seviyede koruma garantisi getirilmiştir.

1944 ILO, Philadelphia Bildirgesi: İşçilerin genel ve mesleki hastalıklara ve iş sırasında meydana gelen kazalara karşı korunmalarıyla çocukların, gençlerin ve yaşlıların korunması, yaşlılık ve maluliyet aylıklarının bağlanması kurala bağlanmıştır.

1945 Türkiye, İşçi Sigortaları İdaresi: Bu kapsamda (i) iş kazası 1945, (ii) meslek hastalıkları ve analık 1949, (iii) hastalık 1957 ve (iv) yaşlılık 1964 düzenlenmiştir. 1964 yılında yürürlüğe konulan 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunuyla işçilere uygulanan farklı sigorta kolları birleştirilmiştir.

1948 Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi: Her toplum vatandaşına sosyal güvenlik hakkı verilmesi gerektiği düzenlenmiştir (Bkz., Madde 22).

1952 ILO, Sosyal Güvenliğin Aşgari Normları Sözleşmesi: Dokuz temel risk belirlenmiş ve üye devletlerin bu risklerden en az üçünü önlemeye yönelik tedbirleri uygulamaya geçirmeleri istenmiştir (Bkz., No 102).

1961 Avrupa Konseyi, Avrupa Sosyal Şartı: Taraf ülkelerde ILO 102 sosyal güvenlik kurallarını uygulayacak bir kurumun kurulması kararlaştırılmıştır. Herkese sağlık hakkı verilmesi, sosyal yardımın bir hak olduğu ve mahkemelerde dava konusu olabilmesi ve sosyal hizmetlerin sağlanması ayrı ayrı ele almıştır.

1962 ILO, Davranış Eşitliği (Sosyal Güvenlik) Sözleşmesi (No 118): Vatandaşlarla vatandaş olmayanlara sosyal güvenlik konusunda eşit muamele yapılması gerektiği kurala bağlanmıştır.

1964 ILO, İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Yardımları (No 121): İş kazalarında verilmesi gereken ödenekleri ve koşulları belirlemiştir. Sözleşmeye ek olarak meslek hastalıkları listesiyle tüm ekonomik faaliyetlerin işkollarına göre listesi verilmiştir.

1964 Avrupa Devletleri, Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu: Avrupa devletleri ILO'nun No 102'de yer alan dokuz riskin en az altı tanesine güvence sağlanmasını istemiştir.

1967 ILO, Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Yardımları Sigortası (No 128): Gelir desteği ve aynı zamanda sağlık yardımları, rehabilitasyon ve uzun süreli bakım olmak üzere malullükte koruma; yine gelir desteği ve uzun süreli bakım olmak üzere yaşlılıkta koruma; aileyi geçindirenin ölümü durumunda geride kalanlara yönelik koruma getirilmiştir.

1969 ILO, Sağlık Tedavileri ve Hastalık Ödeneklerine İlişkin Sözleşme (No 130): Sağlık yardımı ve gelir kaybını karşılayan nakdi hastalık ödenekleri düzenlenmiştir.

1982 ILO, Sosyal Güvenlik Konusunda Hakların Muhafazasında Uluslararası Bir Sistemin Oluşturulmasına İlişkin Sözleşme (No 157): Özellikle göçmen işçiler bakımından sosyal güvenlik konusunda haklar getirilmiştir.

1988 ILO, İstihdamın Geliştirilmesine ve İşsizliğe Karşı Korumaya İlişkin Sözleşme (No 168): İşsizliğe karşı koruma sistemini ve istihdamın geliştirilmesini kapsamıştır.

1999 Avrupa Konseyi, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı: Yoksulluk ve sosyal dışlanmadan korunma hakkı düzenlenmiştir. Ayrıca mevcut sosyal sigorta tekniğinin gelişen, derinleşen sorunlara çözüm bulamadığı söylemi benimsenmiştir.

2000 ILO, *Analığın Korunmasına İlişkin 1952 Tarıbli Sözleşmenin Revize Edilmesine İlişkin Sözleşme (No 183)*: Sağlık yardımı ve gelir desteği olmak üzere analıkta koruma sağlanması düzenlenmiştir.

2012 ILO, *Sosyal Güvenliğin, Sosyal Koruma Olarak Değiştirilmesi*: İşgücünün ücret başta olmak üzere korunması ve sosyal güvenliğin tek bir koruma anlayışında birleşmesi sağlanmıştır.

Bir buçuk asra yaklaşan köklü geçmişiyile sosyal güvenlik, gittikçe artan istihdam sorunları ve karmaşıklaşan çalışma ilişkileri ortamında çok daha önem kazanmış ve çok sayıda uluslararası düzenlemeye rağmen ülkelerdeki sosyal güvenlik sistemlerinin geleceği belirsizleşmiştir. Bunda artan nüfus sorunlarının yanı sıra küreselleşme ve beraberinde getirdiği yıkıcı rekabetin etkisi büyüktür. Sosyal güvenliğin finansmanı hususunda sürdürülebilirliğin her geçen gün daha da tartışılır olduğu günümüzde, sosyal güvenlik hizmetlerinde önemli aksaklıklar baş göstermiş ve sosyal güvenlik sistemlerinin tasfiyesini dahi gündeme getiren çok sayıda görüş ortaya atılmıştır.

3. SOSYAL GÜVENLİK ve SOSYAL DEVLET İLİŞKİSİ

Tarihi geçmişi daha eskilere dayansa da sosyal devlet, modern anlamda ilk olarak 20. Yüzyılda Batılı toplumlarda görülmüş ve 1940'lerden itibaren Avrupa coğrafyasında yaygınlaşmıştır (Türkoğlu, 2013: 278). En genel haliyle sosyal devlet, toplumda sosyal dengeyi ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla, devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahale etmesini zorunlu ve meşru gören devlet anlayışıdır (Özbudun, 2010: 135). Başka bir ifadeyle sosyal devlet, herkese insan onuruna yaraşır asgari bir hayat seviyesi sağlamayı hedefleyen yönetim biçimini tanımlar (Gözler, 2014: 73). Sosyal güvenliğin gelişimine önemli katkılar veren ILO sosyal devleti, *"bireylere ve ailelere minimum bir gelirin garantisini veren, aynı zamanda hastalık, sakatlık, işsizlik, yaşlılık ve diğer sosyal riskler karşısında güvence sağlayan devlet"* olarak belirtmiştir (Gül, 2004: 151). Sosyal devlet ile sosyal güvenlik ilişkisi oldukça güçlüdür ve bu ikisinin gelişiminde çalışanlar başta olmak üzere toplum üzerine çeşitli riskler getiren Sanayi Devrimi etkili olmuştur.

Sanayi Devriminin gerçekleşmesiyle geleneksel sosyal güvenlik sistemini tanımlayan ve yardımlaşmaya ağırlık veren sistem, yetersiz gelmeye başlamış ve daha sistematik ve kapsayıcı bir model arayışı gündeme gelmiştir. Ülkelerde toplumu sosyal risklere karşı korumayı artırmak için daha güçlü bir koruyucu yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Bu yapı, sosyal devlet yaklaşımı olmuştur. Sosyal devlete duyulan ihtiyaç neticesinde 19. Yüzyıl sonlarında Almanya'da sosyal sigortalar politikası oluşturulup uygulamaya alınmıştır (Kılıç, 2017: 382). O dönemlerde, Almanya da dâhil dünya genelinde ekonomik liberalizm hâkim olduğu için Bismarck tarafından kurulan sosyal sigortalar modeli geniş bir uygulama alanına sahip olamamıştır (Evcil, 1997: 10). Ardından Birinci Dünya Savaşı ve 1929 yılında ABD'de ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkileyen Ekonomik Buhran, sosyal devlet anlayışının ve sosyal politikaların öneminin artmasına,

kapsamının genişlemesine ve sosyal güvenliğin bir hak olarak benimsenmesine yol açmıştır. Özellikle de 1929 Krizi, merkezine piyasayı alan ve devletin müdahalesini istemeyen liberal ekonomik anlayışın önemini yitirmesine neden olmuş ve akabinde sosyal devletin benimsenmesi sonucunu doğurmuştur. Sosyal güvenlik; savaştan ve krizden çıkan toplumların toparlanıp refah düzeylerinin yükselmesini sağlamış; İkinci Dünya Savaşı sonrasında ihtiyaç duyulan sosyal devlet uygulamalarının başında gelmiştir (Başbuğ, 2010: 51). ABD ve İngiltere'nin öncü olduğu sosyal sigortalar, diğer devletler tarafından da hayata geçirilmiş ve sosyal sigortalar gerek kapsam ve gerekse de mekân olarak yaygınlaşmaya başlamıştır.

Sosyal güvenlik ve sosyal devlet arasındaki güçlü ilişki, sosyal devlete yüklenen işlevler incelendiğinde de rahatlıkla görülebilir. Bu bağlamda sosyal devletin işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2006: 7):

Sosyal güvenliğin sağlanması,

Nakdi ve aynı sosyal yardımlarda bulunulması,

Sosyal hizmetler verilmesi,

Bireylere asgari hayat standardı sunulması,

İşsizliğin önlenmesi,

Çalışanların korunması ve gözetilmesi, ve

Çalışanların yaşamlarının iyileştirilmesiyle sosyal eşitsizliklerin giderilmesidir.

Toplumsal ihtiyaçların gelişmesine bağlı olarak sosyal devlete olan ilginin artması son derece olasıdır ve bu artan ilgi sayesinde sosyal devletin işlevleri zamanla daha da gelişip derinleşebilir. Kaldı ki, tek başına ele alındığında bile günümüzde artan sosyal güvenlik ihtiyacı, bu tespiti doğrular niteliktedir. Bize göre, dünya ve üzerinde yaşadığımız hayat, gelecek kaygıların rahatlıkla yönetilebilir olduğu bir mekân olmayı geçmişte olduğundan çok daha fazla gerekli kılmaktadır.

4. SOSYAL GÜVENLİK MODELLERİ

Toplumda sosyal güvenlik hizmetlerine olan ihtiyacın ortaya çıkması ve giderek artmasına bağlı olarak devletçe sunulması zorunlu hale gelen bu hizmetler, tarihi gelişimi içinde sırasıyla Bismarck ve Beveridge modellerinin esas alındığı sistemler olarak kurulmuştur. Bazı ülkelere bu modellerin belli özelliklerini çeşitli şekillerde bir araya getirerek kendilerine özgü, karma modellerin oluşmasına vesile olmuşlardır. Hemen belirtmek gerekirse, günümüz uygulamalarında tek başına tamamen Bismarck Modeli veya Beveridge Modeli olma özelliği taşıyan herhangi bir sosyal güvenlik sistemi yoktur. Ülkelerin uyguladıkları sosyal güvenlik sistemlerinin tamamı, birbiriyle benzeşen veya birbirinden farklılaşan yönleriyle karma model olma özelliğine sahiptir. Lakin yine de başta sosyal güvenlik sistemlerine yön veren

bu iki modelin genel hatlarıyla ele alınıp ortaya konulması okuyucular açısından faydalı olacaktır. Ayrıca bu yönlü bir inceleme, ülkelerin uygulamakta olduğu karma modelleri kavramak bakımından da yararlıdır.

4.1. Bismarck Modeli

Alman sosyal güvenlik modeli olarak da anılan bu model, etkisini tüm dünyada göstermiş ve geniş ilgi görmüş bir sistem olarak bilinir. Modeli oluşturan ve bu alanda yenilikçi bir adım atan Alman şansölyesi Otto von Bismarck, sanayileşme sürecinden geçen Almanya’da işçi sınıfının sanayileşmenin olumsuz sonuçlarından etkilenmesinin önüne geçebilmek amacıyla böyle bir model geliştirmiştir. Model, modern sosyal güvenlik sistemlerinin öncüsü olarak kabul edilmektedir. Sanayileşme süreciyle birlikte emek faktörünün zor çalışma koşulları altında geçimini idame ettirmek zorunda kalması ve 1873-77 yıllarında yaşanan ekonomik sorunlar³, işçi sınıfının devlet politikalarıyla korunması ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle de ilk sosyal sigorta sistemi uygulamaya alınmıştır (Güzel, 2005: 63).

Hastalık, kaza, doğum ve yaşlılık gibi işçi sorunlarını merkezine alan bu model, çalışanlar ve işverenler tarafından finanse edilen bir sosyal sigorta sistemi üzerine kurulmuştur. Buna göre, modelin temel finansman kaynağı, işçi ve işverenlerden tahsil edilen primlerdir. İşçileri koruma amacıyla oluşturulan bu modelde işverenlerden sosyal güvenlik primi alınarak, sisteme katkılarının istenmesinin sebebi, işçilerden tahsil edilen primlerin yeterli olmaması ve işverenlerin iş ortamının ve işçinin güvenliğini sağlama yükümlülüklerinin bulunmasıdır (Seyyar, 2002: 424). Sosyal sigortanın evrensel kabul edildiği bu modelde prim ödemeleri, aynen vergilerde olduğu gibi yasal birer zorunluluk özelliği taşır. Lakin primler, vergilerin aksine ödeyenlere özel fayda sağladıklarından karşılıklıdır ve vergilerden ayrılır.

Sağlıklı işleyen bir sosyal güvenlik sistemi için finansman, kapitalist ilişkilerin hepsinde olduğu gibi Bismarck modelinin işleyişi için de geçerlidir. Dolayısıyla işçi ve işveren prim kesintilerinin yeterli finansmanı sağlayamaması halinde sisteme devletin finansman desteği sunması gerekir (Gülcan, 2006: 9). Bu nedenle sisteme yönelik siyasi müdahaleler, finansman desteğinin sınırları açısından önemli bir risk faktörüdür. Ayrıca devletin sağlayacağı finansal desteğin kamusal bütçe üzerinde oluşturacağı baskı, kamusal hizmetlerin finansmanını zorlaştırabilir.

Bismarck modelinin belli başlı üstünlükleri şunlardır (Uğurluoğlu & Özgen, 2008: 140-142; Kutzin, 2011: 9-12; Cichon & Normand, 1994: 327-328; Zee & Kroneman, 2007: 2-3):

---

³ Kapitalizmin uluslararası çapta yaşadığı ilk kriz olan bu dönemde sistemin yapısal sorunları ele alınmaya başlamış ve Almanya’da da ciddi aksaklıklar yaşanan bu dönem, tekeller kapitalizmine geçişin habercisi olmuştur (Bkz., Karabulut & Saraç, 2020: 385).

Model, çalışanlar ve işverenler tarafından finanse edilen bir sosyal sigorta sistemi üzerine tahsis edildiğinden evrensel bir sistemdir ve geniş bir **kapsayıcılığa** sahiptir.

Sosyal sigorta prim ödemeleri **yasal zorunluluk** olduğundan sistemin daha sağlıklı şekilde finansmanına olanak bulunur.

Prim ödemelerinin çalışanların yanı sıra işverenler tarafından ödenmesi sayesinde model, finansal olarak daha güçlü ve daha **sürdürülebilirdir**.

Model, çalışanların hastalık, kaza, doğum ve yaşlılık gibi risklere karşı **koruma** sağlamanın yanı sıra çalışanların yaşamları boyunca sağlık ve refah düzeylerini sürdürmelerine yardımcı olur.

Model, prim ödemeleri açısından işverenlere de sorumluluk yüklediğinden işverenlerin **sosyal sorumluluğunu** artırır ve işverenlerin işçi sağlığı ve refahına daha fazla yatırım yapmalarını teşvik eder.

Bismarck modelinin taşıdığı bazı zayıflıklarsa şunlardır (Uğurluoğlu & Özgen, 2008: 140-142; Kutzin, 2011: 9-12; Cichon & Normand, 1994: 327-328; Zee & Kroneman, 2007: 2-3):

Primlerin çalışanlar ve işverenler tarafından ödenmesi nedeniyle model, sistemin finanse edilmesi açısından oldukça **maliyetlidir**. Primlerin düşük tutulması finansman sorunu yaratırken yüksek tutulmasıya yeni istihdam sağlanmasını zorlaştırır.

Primlerin gelire göre belirlendiği bu modelde yüksek gelirli daha yüksek, düşük gelirli daha düşük prim öderler. Prim farklılıkları, aynı türden sosyal güvenlik hizmetlerinin sunumu söz konusu olduğunda kaçınılmaz bir **eşitsizlik** oluşturur.

Çok sayıda kurum ve kuruluşun işbirliği içinde çalışmasını gerektiren model, artan **bürokrasi sorunu** oluşturarak sistemin yönetilmesini zorlaştırır.

Primlerin gelirin sabit bir oranı şeklinde belirlenmesi sistemi **esneklikten** uzaklaştırır. Bu, özellikle geçici işlerde ve serbest meslek sahipleri yanında çalışanlar için dezavantajlı bir durum oluşturur.

Yaşlı nüfusun artması ve/veya doğum oranının düşmesi gibi **demografik değişimler** karşısında model kırılmalıdır.

Modern sosyal güvenlik sistemlerinin öncüsü kabul edilen Bismarck modeli, özellikle ortaya çıktığı Almanya başta olmak üzere Fransa, İspanya, İtalya ve Belçika gibi kıta Avrupası ülkelerinde benimsenen bir model olmuş, lakin daha önce de ifade edildiği üzere bu modelin uygulaması zamanla karma modele dönüşmüştür.

4.2. Beveridge Modeli

Modelin temelleri 1911 yılında İngiltere’de atılmıştır. Aynı yılda yürürlüğe giren Sigorta Yasası, ülkede modern sosyal güvenlik sisteminin temellerini atan yasa olmuştur. Yasa sayesinde çalışanlara ve düşük gelirlilere sosyal güvenlik hakları sağlanmış ve zorunlu bir sigorta sistemi kurulmuştur. Hastalık ve sakatlık sigortası yanı sıra ilk kez işsizlik sigortası da düzenlenmiştir. Ulusal sosyal sigorta yasasının uygulamaya alınması bu alanda bir başlangıç olmuş ve sosyal güvenlik alanındaki gelişim 1942 tarihli ünlü Beveridge Raporu ile sürdürülmüştür (Özdemir, 2007: 5). Sir William Beveridge tarafından sunulan bu raporun, sosyal güvenlik sistemine en önemli katkısı sosyal güvenlik hakkının savunulması olmuştur. Sosyal güvenlik sisteminden yararlanmanın toplumun her kesiminin hakkı olduğu kabul edilmiş ve *sosyal güvenliği yayma ilkesi* benimsenmiştir.

Beveridge modeli de aynen Bismarck modeli gibi temel finansman olanaklarını çalışan ve işverenlerden yapılan prim kesintileri üzerine bina etmiştir. Lakin bu finansman biçiminin yeterli olmaması sebebiyle devletin de daha en başından vergi gelirleriyle sisteme finansman sağlaması benimsenmiştir. Beveridge modelini Bismarck modelinden ayıran en önemli hususa herhangi bir ayırım gözetmeksizin toplumdaki bütün bireyleri kapsamaması ve herkesi sosyal güvenlik sisteminden yararlandırma amacı taşımamasıdır. Bu yönüyle sistemin sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmaya çalışan bir sosyal güvenlik sistemi olduğu açıktır (Egeli, 2015: 47).

Beveridge modelinin belli başlı üstünlükleri şunlardır (Uğurluoğlu & Özgen, 2008: 140-142; Kutzin, 2011: 9-12; Cichon & Normand, 1994: 327-328.; Zee & Kroneman, 2007: 2-3):

Model, içerik bakımından herkesin eşit bir şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanmasını sağlamayı hedeflediğinden çok daha **kapsayıcıdır**.

Sağlık hizmetlerinin finansmanı için genellikle vergilerle finansmanı kullanan model, **maliyet etkinliği** açısından avantajlıdır.

Model, hizmet sunumunda **merkezi yönetimi** benimsediğinden sağlık hizmetlerinin daha iyi planlanmasını ve koordine edilmesini sağlar.

Model, sağlık hizmetleri finansmanının sağlık harcamalarının artması durumunda bile **sürdürülebilir** olmasını sağlamak için tasarlanmıştır.

Bu modelde, tüm vatandaşlar sağlık hizmetlerine erişebilir ve bu da mevcut **sağlık eşitsizliklerinin** azaltılmasına yardımcı olur.

Beveridge modelinin taşıdığı bazı zayıflıklarsa şunlardır (Uğurluoğlu & Özgen, 2008: 140-142; Kutzin, 2011: 9-12; Cichon & Normand, 1994: 327-328; Zee & Kroneman, 2007: 2-3):

Sağlık hizmetleri açısından merkezi yönetimi benimseyen model, sağlık hizmetleri verimliliğini olumsuz yönde etkileyen **bürokrasinin** oluşmasına ve karar alma sürecinde **yavaşlamalara** neden olabilir.

Sağlık hizmetlerinin finansmanı için genellikle vergilerle finansmanı kullanan model, özel sağlık hizmeti sağlayıcıları ve sigorta şirketleri gibi diğer sağlık hizmeti modelleriyle karşılaştırıldığında **kısıtlı seçeneklere** sahiptir.

Model, sağlık hizmetlerinin finansmanını ve yönetimini merkezi bir otoriteye bağlı olarak yürüttüğünden uzun bekleme süreleri oluşabilir ve bu, özellikle acil sağlık hizmetleri bakımından **gecikmelere** sebep olabilir.

Vergilerle finansmanı benimseyen model, hizmet sunumunun yoğunlaştığı zamanlarda **vergilerin artırılmasını** gerektirir ve bu, bazı mükellefleri mali yükümlülükleri açısından dezavantajlı duruma sokabilir.

Model, merkezi yönetim anlayışını benimsediğinden bazı durumlarda sağlık **hizmetleri kalitesinde düşüslere** neden olabilir ve bu da hastaların sağlık hizmetleri ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamamasına yol açabilir.

Bismarck modeline alternatif olan Beveridge modeli başta İngiltere olmak üzere İsveç, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde benimsenen bir model olmuş, lakin bu model de aynen Bismarck modelinde olduğu gibi zamanla yerini karma modellere bırakmıştır. Aşağıdaki Tablo'da modern sosyal güvenliğin temeli olan bu iki modelin genel hatları karşılaştırılmış ve kolaylık sağlayan bir özet verilmiştir.

Tablo 1: Bismarck Modeli ile Beveridge Modeli Karşılaştırması

	Bismarck Modeli	Beveridge Modeli
Kapsam	Mesleki	Evrensel
Finansman	İşverenlerin ve çalışanların ücretlerinden katkı payları	Kamu bütçesindeki tüm vergi gelirleri
Yönetim	İşveren ve sigortalıların temsilcilerinden oluşan bağımsız kuruluşlar	Merkezi kamu yönetimi
Sigortalıların hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi	Fon yönetiminden sorumlu olan kamu veya sosyal sigorta kuruluşları	Merkezi kamu yönetimi
Nüfusun kapsamı	Nüfusun çoğu	Nüfusun tümü
Faydalar	Kazançla ilgili	Sabit fiyat
Sosyal ortaklar	Dahildir	Dahil değildir
Kamu sektörü	Tam devlet desteği	Sınırlı devlet desteği
Özel sektör	Emeklilik fonları geç kuruldu	Emeklilik fonları erken kuruldu

Kaynak: Maric (2018) ve Bonoli (2003) çalışmaları kullanılarak oluşturulmuştur.

Tekrar etmek gerekirse, Bismarck ve Beveridge modelleri, başta sağlık olmak üzere emeklilik ve sosyal güvenlik gibi kamusal hizmetlerin sunumu için geliştirilen iki farklı yaklaşımın temsilcileridir. Bu iki temel model arasındaki esas fark, sistemin yönetimi ve finansmanı bakımından oluşur. Buna göre, özel sektörün yönetimde daha etkin olduğu Bismarck modelinde finansman, primler yoluyla sağlanırken devletin daha etkili olduğu Beveridge modelinde vergilerle sağlanır.

4.3. Karma Model: Ulusal Sağlık Sigortası

Bismarck ve Beveridge modelleri, birçok ülke tarafından aslına sadık kalınarak uygulanırken bazı ülkelerde bu modellerin birbirini tamamladığından hareketle, Bismarck modelinin esas aldığı işçi sigortasıyla Beveridge modelinin esas aldığı halk sigortasını bir araya getiren karma bir model uygulamıştır. Karma modelde halk, çeşitli yasal düzenlemelerle hastalık, analık, kaza, sakatlık, çocuk sahibi olma, yaşlılık ve ölüm risklerine karşı korunmuş ve böylece sigortanın kapsamı geniş tutulmuştur. Karma modelin finansmanı da karma bir özellik taşır ve gerek kamu gerekse özel fonlama mekanizmasıyla yapılır (Uğur, 2004: 66). Diğer bir ifadeyle, işçilerden yapılan prim kesintileri ve işçiler için işverenler tarafından ücretin belli bir yüzdesi olarak sunulan katkıların (Sahan, 2011) yanı sıra hükümet de belli bir yüzdeyle finansmana destek sağlar. Karma modeli diğer iki modelden ayıran asıl özellikse işçi ve işveren sendikaları ile hükümet temsilcileri arasında sosyo-ekonomik politikaların şekillenmesine katkı veren merkezi bir danışma esasının benimsenmiş olmasıdır. Karma model, Beveridge modelinde olduğu gibi sosyal güvenlik, sosyal sigorta ve sosyal yardımların yayılması ilkesine sahip çıktığından sosyal güvenliğin toplumun tümüne açık hale gelmesini sağlamıştır.

4.4. Piyasa Modeli: Özel Sağlık Sigortası

Her şeyden önce özel sağlık sigortası, zorunlu sağlık sigortasının aksine gönüllülük esasına dayanan ve kâra odaklı ticari bir sigorta uygulaması olarak değerlendirilir (Sekhri & Savedoff, 2005: 128). Özel sağlık sigortası modeli, tamamen bireysel fayda ve maliyetlerine göre şekillenen, özel olarak bireysel taleplere bağlı biçimde oluşan ve finansmanı da yine bireysel prim ve tıbbi tasarruflarından karşılanan sağlık sigortası uygulaması şeklinde açıklanabilir (OECD, 2004: 8).

Özel sağlık sigortasında sigorta primleri bireysel, grupsal ve toplumsal risklere göre ayrı ayrı belirlenir. Bireysel risk değerlendirmesinde sigorta talep eden bireyin sağlık riskleri; yaş, cinsiyet ve hizmet kullanma sıklığı gibi ölçütler kullanılarak, aktüeryal hesaplarla tespit edilir ve buna göre bir maliyet hesaplaması yapılır. Sonradaysa bireylerin ödemeleri gereken sigorta prim miktarı ortaya çıkarılır. Özel sağlık sigortası anlaşmasının işverenlerce yapılması halinde hesaplamalar, ilgili işyerinde çalışan grubun ortalama risklerinin tespiti suretiyle gerçekleştirilir. Toplumsal riskin ele alınması halindeyse, belli bir coğrafyada yaşayanların ortalama risk hesaplamaları çıkarılarak ödeyecekleri primler belirlenmiş olur (Maynard & Dixon 2002).

Özel sağlık sigortası, kamusal kaynakların kullanımında etkinlik sağlayabilir. Bunun nedeni, gelir durumu daha iyi olan bireylerin özel sağlık sigortasından yararlanmayı tercih etmeleri durumunda zaten kısıtlı olan kamu kaynaklarının gelir bakımından nispeten daha kötü durumda olan bireylerin sigortalanmaları için kullanılabilmesidir (WHO, 2004). Lakin sosyal güvenlik sisteminin bir bütün olarak özel sağlık sigortası kapsamına alınması, sistemin işleyişi kârlılık olduğundan mümkün değildir. Zira geliri olmayan veya gelir durumu zayıf olanlar için sistem hizmet kullanımı bakımından ciddi dışlama (mahrum bırakma) maliyetleri oluşturur. Ayrıca bu model sosyal devlet anlayışıyla bağdaşır özellikte de değildir.

5. SOSYAL GÜVENLİK FİNANSMANI

Sosyal güvenlik sistemi, kapsam ve uygulama alanı itibariyle *yayılma ilkesi* esasıyla sürdürülür. Bu ilke sayesinde aynı haklar, benzer durumdaki diğer bireyler için de geçerli hale getirilir. Örneğin, bir kişiye işsizlik maaşı verildiğinde, aynı durumda olan diğer kişilerin de bu hakka sahip olmaları amaçlanır ve böylelikle sosyal güvenlik sistemi içindeki bireyler arasında adalet sağlanması hedeflenir. Sistem, sosyal sigortalardan sosyal yardımlara uzanan geniş bir yelpazede toplumun tümünü kapsar ve tüm bireylerin sosyal güvenlik sisteminden yararlanmalarını sağlar. Bunun esas nedeni, sosyal güvenliğin refah ekonomisiyle olan ilişkisidir. Bu kapsamda sosyal güvenlik, iktisadi kalkınmanın önemli yapı taşlarından biri olarak ele alınır. Refah ekonomisi, sosyal adaletsizliğin önüne geçilmesini ve sosyal güvenlik sisteminin toplumsal faydayı artıracak biçimde kapsayıcı ve nitelikli olmasını hedefler. Bir ülkede sosyal güvenlik sistemi, nicelik ve nitelik olarak kapsayıcı ve işleyiş bakımından iyi olursa toplumsal refah da artmış olur. Lakin sosyal güvenlik sisteminin arzulanan düzeyi, sistemin finansman sorununu derinleştirerek daha karmaşık hale getirir ve sistemin sürdürülebilirliğinin sorgulanmasına sebep olur.

Sosyal güvenlik sisteminin finansmanı, bir ülkenin sosyo-kültürel ve siyasi yapısıyla ekonomik koşullarına göre farklılıklar gösterebilir ve finansman kaynakları başta olmak üzere finansman yöntemleri ve finansman hacimleri ülkeden ülkeye değişebilir. Ayrıca belli bir ülkede siyasi ve ekonomik konjonktür değişimleri de finansman kaynakları, yöntemleri ve hacimlerinde değişiklikler meydana getirebilir (Boyacıoğlu & Öçal, 2018: 911). Sosyal güvenlik sistemleri finanse edilirken finansman kaynakları ve finansman yöntemlerinin optimum bileşenlerinin neler olduğu ve olabileceği tahsis edilecek sistemin sağlıklı işleyişi ve bekası için hassas bir konudur.

5.1. Sosyal Güvenliğin Finansman Kaynakları

Sosyal güvenlik sistemlerinin başta nüfus artışı olmak üzere çeşitli sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak genişlemesi, sistemlerin nasıl finanse edileceği meselesini güncel tutar. Ülkelerin sosyal güvenlik uygulamalarıyla neleri amaçladıkları, nicelik ve nitelik yönüyle en uygun finansman kaynaklarını tercih etmeleri açısından

oldukça önemlidir. Sosyal güvenlik araçlarının çeşitlendirilmesi de sosyal güvenlik finansman ihtiyacının büyümesine neden olur.

Literatürde temel gelir kaynakları ikiye ayrılır. Bunlardan ilki işçi ve işveren primleriyle devlet destek primlerinden oluşan “*primli sosyal güvenlik rejimleri*” ve ikincisi de vergi gelirleriyle finanse edilen “*primsiz sosyal güvenlik rejimleri*” olarak bilinir. Buna göre, sosyal güvenlik sisteminin finansmanının doğrudan sistemden yararlananlar tarafından sağlanması isteniyorsa primli finansman, sosyal güvenlik sisteminin kaynak ihtiyacının tamamının devlet tarafından karşılanması benimseniyorsa vergilerle finansman öne çıkar (Aracı & Alper, 2012: 123). Finansmanın prim kesintisi ve desteği sağlanarak karşılanması, sosyal güvenliğin kişisel sorumluluk bilincine dayandırılmasını sağlar. Kişinin kendisi ve ailesinin güvencesini öncelikle kendisinin düşünmesi son derece olağandır. Zira kişi, kendini ve ailesini her türlü riskten korumakla yükümlüdür. Sosyal güvenlik finansmanının tamamen devletin vergi gelirleriyle karşılanmasıysa sosyal güvenliğin bir toplum sorunu olarak kabul edilmesinden ileri gelir (Yurdadoğ, 2000a: 86-87).

5.1.1. Primlerle Finansman

Prim ödemeleri Bismarck modeli ile uyumlu bir finansman kaynağıdır. Sosyal sigorta primi, yasal düzenlemelerle sosyal risklere karşı koruma altına alınan bireylerin bu risklerle karşılaşmaları halinde kendilerine yapılacak sigorta yardımları için sigortalı ve işverenden, sigortalının kazancının belli bir yüzdesi olarak alınan parasal tutarlardır (Güzel, Okur & Caniklioğlu, 2008: 202). Primlerle finansmanda sosyal güvenlik, adeta bir tür *kulüp mala* dönüşür ve ödenen primler de kulüp aidatı gibidir. Bilindiği üzere kulüp mallar; tüketiminde rekabetin olmadığı fakat mahrum bırakma ilkesinin geçerli olduğu, sunulan malların faydasından yararlanabilmek için belli bir zümreye veya gruba üye olma şartının arandığı mallardır (Yılmaz & Yaraşır, 2011: 6). Dolayısıyla bireylerin sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabilmeleri için sisteme üye olarak prim ödemeleri gerekir.

Sistem, prim ödeme gücüne sahip olunması karşılığında hizmetin faydasını bireyselleştir. Ayrıca istemin temel finansman kaynağını oluşturan primler, çalışanın ücreti üzerinden hesaplandığından ücretin bir parçası olarak görülür. Primler, sigorta hizmet ve yardımlarının bir karşılığı olduğundan bu yönüyle fiyata ve tahsilatları cebren yapıldığından da vergiye benzer ve bu nedenle parafiskal (vergi benzeri) gelir olarak adlandırılır (Yereli, 2002: 38; Alper, 2008: 1-28). Primleri vergiden ayıran temel özellik, doğrudan fayda karşılıklarının bulunması, yani sosyal sigorta sisteminde belli bir *nimet-külfet dengesi* olmasıdır (Özdemir, 2007: 229). Bireylerden tahsil edilen primler karşılığında, onlara birtakım mali ve sosyal yardımlar yapılır. Eğer ki bir birey ödediği sosyal güvenlik priminin karşılığını parasal olarak tam anlamıyla alamıyorsa, bu durumda bireyin ücretinden tahsil edilen fakat karşılığı verilmeyen kısım vergi olarak ifade edilebilir. Sosyal güvenlik primlerinde hizmet karşılığının kaybı, primin fazladan ödenen kısmını vergiye dönüştürür.

Sosyal güvenlik primleri bir yönüyle “zorunlu tasarruf” olarak düşünülebilir. Ekonomi biliminde tasarruf, gelirin tüketilmeyen kısmıdır. Bir başka açıdan bakıldığında ise tasarruf ertelenmiş tüketimdir. Sosyal güvenlik kapsamına giren hizmetler aslında pek çok kişinin gelecekte tüketmek durumunda olacağı hizmetlerdir. O nedenle finansmanın önceden planlanması gerekir. Pek çok kişi bu hizmetler için önceden tasarruf etmek suretiyle geleceğe yönelik bir harcama planlaması yapmayı ya düşünmez ya da tasarruf etmesi gereken miktarı tam olarak belirleyemez. İşte bu aşamada kamu otoritesi devreye girer ve sosyal güvenlik sisteminin en uygun tasarımını belirler ve geleceğe yönelik finansman modelleri oluşturur. Çalışanların ödeyeceği zorunlu primler ile işveren ve devlet katkı primlerinin tutarları yıllara göre belirlenirken toplanan primlerin nasıl nemalandırılacağı da yine kamu otoritesince belirlenir.

Finansmanın primlerle karşılanması, sigorta kurumlarına risk karşılığında ödenen primlerle risklerin gerçekleşmesi halinde sigortalı bireye yapılması gereken ödemeler arasındaki ilişkiyi kuran aktüeryal dengeyi (Serdar, 2022: 30) özel önemi olan bir konu haline getirir. Aktüeryal dengenin varlığı, sistemin etkinliği ve sürdürülebilirliği açısından olmazsa olmaz bir role sahiptir. Bu dengenin sağlanamaması durumunda, sistemin paydaşlarının önemli maddi kayıplar yaşamaları ve çok daha önemlisi sistemin tamamen çökmesi muhtemeldir. Esasen günümüzde birçok ülkede yaşanan sosyal güvenlik finansmanı sorununun temelinde de aktüeryal dengenin bozulması yer almaktadır. Olması gereken aktüeryal denge koşulu, aktif/pasif oranına göre en az dört çalışanın bir emekliyi finanse etmesiyle bunun sistemin aleyhine olacak şekilde genellikle siyasi vaatlerle düşürülmesi, sistemin sürdürülebilirliği için ciddi sorunlar yaratmaktadır (Tatlı & Göçer, 2015: 89). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumu’nun (SGK) verilerinden yola çıkılarak, prim ödemesi yapılmayan stajyer, kursiyer ve çıraklar ile düzenli prim ödemesi yapılmayan diğerlerinin de dikkate alınmasıyla yapılan hesaplamada 2022 yılı sonu itibarıyla bu oran 1.50 seviyesindedir (SGK, 2023). Ayrıca 3 Mart 2023 tarihinde yürürlüğe giren 7438 Sayılı “*Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” ile Emeklilikte Yaşa Takılanların (EYT) emekliliğe sevki gerçekleştirilmiştir. Bu Kanun neticesinde aktif/pasif dengesi, pasifin lehine bozulduğundan, bu oranın 2023 yılı sonu itibarıyla çok daha düşük çıkması muhtemeldir.

Finansmanın temelde primlerle sağlanıyor olmasına rağmen modern sosyal güvenlik sistemlerinde -sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak- devlet desteklerinin de bulunduğu görülür. Devletin sosyal güvenliğin finansmanına doğrudan katılımının amacı, işçi ve işverenler üzerindeki prim yükünü hafifletmektir. Bu, sosyal güvenliğin finansman yükünün daha dengeli ve adil dağılımına imkân sağlar (Başterzi, 2006: 321). Zira, primlerden farklı olarak devletin gelir kaynakları çeşitlidir ve bunlar, miktar ve taban bakımından çok daha geniş özelliindedir. Bu bakımdan sosyal

güvenlik sistemine devlet desteği, çeşitli biçimlerde olabilir. İlk kuruluş döneminde maliyetlerin yüksekliği dikkate alındığında devletler, kendi bütçelerinden kaynak aktarımlarıyla sisteme bir başlangıç desteği sağlarlar. Sonrasındaysa sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek için sosyal sigortaların finansmanına iştirak ederler (Yazgan, 1992: 156). Ancak bu desteğin giderek sistemde daha geniş bir yer tutması halinde sosyal güvenliğin primlerle karşılanmasından ziyade vergilerle finansmanına doğru bir kayış olma riski yaşanabilir.

5.1.2. Vergilerle Finansman

Sosyal güvenlik sisteminin vergilerle finansmanı Beveridge Modeli olarak kabul edilmektedir. Buna göre, sosyal güvenliğin finansmanı primler olmadan vergi gelirleriyle sağlanmaktadır. Lakin bunun sağlıklı işletilebilmesi için mevcut sosyal güvenlik uygulamalarının toplumun tümüne yayılması gerekir. Vergilerle finansmanda sosyal güvenlik, herhangi bir mahrumiyetin söz konusu olamadığı *tam kamusal mala* dönüşmüş olur. Bilindiği üzere, tam kamusal malların tüketiminde rekabet yoktur ve ortak tüketim olduğu için finansmana katılmayan bireylerin tüketimden dışlanmaları mümkün değildir. Ayrıca bu tür mallar, bireyin ödeme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın, kamu otoritesi tarafından toplumun tümüne yönelik olacak şekilde sunulur. Bu ise beraberinde *bedavacılık sorununu* doğurur. Özetle, vergi ödemeyen veya olması gerekenden daha az ödeyenler de sosyal güvenlik hizmetinden yararlanabilir.

Vergiler herhangi bir ayırım gözetilmeden toplumun tümünden alındığından ve potansiyel vergi mükellefiyeti tüm toplumu kapsadığından her bir bireyin sosyal güvenlik sisteminin nimetlerinden yararlanabilmesi gerekir. Vergileriyle finansmanın başarılı olabilmesi, çoğunlukla ülkenin içinde bulunduğu konjoktüre bağlıdır. Bu bakımdan yeterli vergi tahsilatının yapılamadığı ve vergi açığı oluşması halinde finansman sorunu yaşanması kaçınılmazdır. Vergilerden hangilerinin sosyal güvenlik finansmanına ayrılacağı da iyi tespit edilmelidir. Zira kaynak yetersizliği oluştuğunda yeni vergilerin sistemine dâhil edilmesi, ekonomik sorunlara neden olabileceği gibi vergi yükünün adil ve dengeli dağılmaması sonucunu da doğurabilir (Çalışır, 2018: 2).

Kamu gelirlerinin bütçe içinde toplandıktan sonra kamu hizmetleri içinde kullanılmasında genellikle adem-i tahsis ilkesi uygulanır. Lakin sosyal güvenlik alanında iş göremezlik ödenekleri, malullük ve yaşlılık aylıkları gibi ücret sayılan sosyal güvenlik ödemelerinin, ücret gelirlerinden alınacak vergilerle finanse edilmesi, yani bir anlamda *tahsis ilkesinin* kabul edilmesi uygun bir tekniktir. Aile ve sağlık yardımları gibi doğrudan ücret sayılmayan ödemelerin finansmanındaysa yine adem-i tahsis ilkesine bağlı kalınabilir (Gerek & Oral, 2004: 58). Vergilerle finansman sosyal güvenlik sisteminin bir tür kulüp mal haline getirilmesi halinde uygun bir yöntem değildir. Zira hizmetin kendisinden sadece üyeler yararlanabiliyorken hizmetin finansmanına herkesin dâhil edilmesi, hakkaniyet bakımından doğru bir uygulama

değildir. Kısaca, vergilerle finanse edilecekse sosyal güvenliğin herkesi kapsamı gerekir.

5.2. Sosyal Güvenliğin Finansman Yöntemleri

Sosyal güvenliğin finansman kaynakları kadar finansman yöntemleri de önem arz eder. Finansman alanında geliştirilen ve geliştirilebilecek olan belli teknikleri içeren finansman yöntemleri, (i) kapitalizasyon, (ii) dağıtım ve (iii) karma yöntem şeklinde üçe ayrılır. Yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları gibi uzun süre ödeme yapılan sigortalarda kapitalizasyon yöntemi, meslek hastalığı ya da iş kazası gibi kısa süreli ödeme yapılan sigortalarda ve hastalık, analık ve sağlık sigortası gibi hizmetlerde dağıtım yöntemi tercih edilmektedir (Baybora, 2019: 216). Ayrıca bu ikisinin bileşeni olan karma yöntem de ülkelerin sosyal güvenliği finanse etmede kullandıkları yöntemler arasındadır.

5.2.1. Kapitalizasyon Yöntemi

Yöntem, beklenen risklerle ilgili olarak gelecekte yapılacak ödemelerin karşılanması amacıyla işçi ve işveren tarafından ödenecek primlerle bir fon oluşturulması esasına dayanır. Fon biriktirme yöntemi olarak da adlandırılan yöntem bireysel ve kolektif olmak üzere ikiye ayrılır (Yurdadoğ, 2000a: 88). Bireysel kapitalizasyon yönteminde çalışan her sigortalı adına ödenen primler kişisel olarak açılan bir fon hesabına aktarılır. Aktarılan bu primler, adına hesap açılan bireyin gelecekte kendisine ödenecek sosyal yardımlarının karşılığını oluşturur (Egeli, 2015: 54). Diğer bir deyişle, kişilerin emeklilik dönemlerinde ihtiyaç duyacakları sosyal güvenlik fonları, bireysel hesaplarda biriktirilir ve yöntem, emeklilik fonlarının kişisel hesaplara aktarılması ve yatırım yapılması yoluyla çalışır.

Kapitalizasyon yöntemi şu temel formülü esas alır (Güneş & Yakar, 2004: 130):

$$Gelirler = Harcamalar$$

$$[Primler + Primlerin İşletilmesi Gelirleri = Sigortalılar İçin Yapılan Harcamalar]$$

Kapitalizasyon yönteminde fonda toplanan gelirlerle sigortalılar için yapılan harcamalar eşit olduğundan, L^1_t sigortalı işçi sayısını, L^2_{t+1} emekli sayısını, t bireyin ödediği primi, z birey başına ödenen emeklilik gideri ve r faiz oranını gösterdiğinde nihai formül aşağıdaki gibi belirlenebilir (Yurdadoğ, 2002b):

$$L^2_{t+1} z = L^1_t t (1 + r)$$

Yukarıdaki denklikte, emekli sayısının ve/veya bir emeklinin emekliliği nedeniyle oluşan finansman maliyetinin artması durumunda, aktif sigortalı sayısının ve/veya aktif sigortalının ödediği prim düzeyinin de artması gerekir. Aksi halde sosyal güvenlik finansman dengesi bozulacak, finansman açığı doğacak ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği olumsuz etkilenecektir. Yöntemin olumlu ve olumsuz yönleri ise şu şekilde toplu hale getirilebilir:

Tablo 2: Kapitalizasyon Yönteminin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Olumlu Yönleri
Fon gelirleri arttıkça prim düzeyi düşer ve bireysel yük azalır. Fonların katılımcı hesaplarında biriktirilmesi sisteme adaptasyonu artırır. Fon birikimi sayesinde özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına katkı sağlanır. Biriktirilen fonlar, durgunluk dönemlerinde birer mali araç olarak kullanılabilir. Kişisel gelire prim ödemesi ilişkili olduğu için gelire bağlı prim farklılığına imkân tanır.
Olumsuz Yönleri
Fonlar bireysel hesaplarda biriktüğünden gelirin nesiller arası aktarımına izin verilmez. Fonun kuruluş döneminde kapsam dışı gruplar fazladır. Prim ödemeleri zamanla vergiye benzediğinden ödemelerde direnç oluşabilir. Fon yönetiminde yaşanan aksaklıklara bağlı değer kayıpları ortaya çıkabilir.

Kaynak: Özaydın (2022) yardımıyla oluşturulmuştur.

Bireysel kapitalizasyon yöntemi, bireysel hesaplarla çalıştığından kişisel yatırım seçenekleri sunar ve emeklilik fonlarının kişinin kontrolünde olmasını sağlar. Lakin bu yöntem, kişinin piyasa dalgalanmalarına karşı risk üstlenmesini gerektirir ve kişisel yatırım kararlarına göre emeklilik fonlarının değeri artıp azalabilir. Her ne kadar bazı ülkeler sosyal güvenlik sistemlerinin bir parçası olarak uygulansalar da bu yöntemin sosyal güvenlik sistemi için uygunluğu tartışmalıdır. Yüksek gelirliler için avantajlı olan bu yöntem, düşük gelirliler için dezavantajlı olabilir. Ayrıca bu yöntem sosyal güvenliğin temel amacı olan eşitlik ve toplumsal dayanışma ilkesine de aykırı olabilir. Bununla birlikte, her ülkenin sosyal güvenlik sistemleri farklı olduğundan, bireysel kapitalizasyon yöntemi kullanımı da farklılık gösterir (Boyacıoğlu & Öçal, 2018: 916).

Örneğin, Şili, 1981 yılında bireysel kapitalizasyon sistemini benimseyen ülkelerden biri olmuştur. Ülkede bireysel emeklilik hesaplarına katkıda bulunmayı zorunlu kılan bir sistem uygulanır ve bu sistem, emeklilik fonlarının kişiler tarafından kontrol edilmesine imkân verir (Gülşen, 2019: 120). Arjantin, Meksika, Peru, Uruguay ve İsveç de bireysel emeklilik hesaplarına dayalı sistemler uygulamaktadır. Lakin İsveç'in uyguladığı sistem, bireysel emeklilik hesaplarını geleneksel emeklilik sistemine entegre ettiğinden Şili ve diğer ülkelerin sistemlerinden farklıdır. Avustralya da 1992 yılından beri bireysel kapitalizasyonu, tamamlayıcı bir sistem olarak uygulamaktadır (Çamrın & Durdu, 2015: 72).

Kolektif kapitalizasyon yöntemindeyse ödenen primler bireyler adına açılan hesaplar yerine ortak bir fonda toplanır ve ödenen primler, diğer hak sahiplerine yapılacak olan sosyal yardımlar için de kullanılabilir (Egeli, 2015: 54). Diğer bir deyişle, bu yöntemde sosyal güvenlik fonları, belli bir grubun emeklilik dönemi ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya getirilerek biriktirilen ortak bir hesapta toplanır ve

biriktirilen bu fonlar yatırımlara yönlendirir. Sisteme dâhil kişi, emekli olduğunda biriktirilen fonların kendileri adına olan kısmını kısmen veya tamamını alabilir. Yatırım riskinin grup içinde paylaşılması sayesinde bu yöntem, bireysel kapitalizasyon yöntemine göre daha az risklidir ve fonlar bir araya getirildiğinden ölçek ekonomisi üstünlükleri geçerlidir (Güneş & Yakar, 2004: 130).

Kolektif kapitalizasyon yöntemi, bazı ülkelerde sadece bireysel emeklilik planları için kullanılırken, bazı ülkelerdeyse sosyal güvenlik sistemi içinde yer alır. Örneğin, Kanada'da bazı emeklilik fonları kolektif kapitalizasyon yöntemini kullanır ve bu fonlar işçiler ve işverenler arasında kurulabilir. Fransa'da ise bazı emeklilik fonları, çalışanların ve işverenlerin ortak katkılarıyla finanse edilir (Demirpehlevan, 2010: 47). İsviçre emeklilik sistemi, birinci ve ikinci sütun olarak adlandırılan iki ayrı bölümden oluşur. Birinci sütun, tüm çalışanların zorunlu olarak katıldığı kolektif bir sistemdir ve devlet tarafından finanse edilir. İkinci sütunsa, özel emeklilik planlarına dayalıdır. Bunun yanı sıra Danimarka, Norveç, Almanya ve Hollanda gibi diğer Avrupa ülkeleri de kolektif kapitalizasyon yöntemini uygulamaktadır. Yöntem ayrıca Avustralya, Yeni Zelanda ve Singapur gibi bazı Asya-Pasifik ülkelerinde de kullanılmaktadır (Boyacıoğlu & Öçal, 2018: 916).

İster bireysel ister kolektif olsun kapitalizasyon yönteminde toplanacak primlerin aynı dönem içerisinde dağıtılması söz konusu değildir. Bu, zaman içerisinde toplanan fonların büyük meblağlara ulaşmasını sağlar. Fonlarda biriken bu yüksek meblağların işletilmesi sonucunda başta faiz olmak üzere çeşitli gelirler elde edilebilir. Bu gelirler yapılacak olan sosyal yardımların finansmanını kolaylaştırır. Ayrıca fonlarda biriken meblağlar ülkede yapılacak olan çeşitli yatırımlara yönlendirilebilir. Lakin bu olumlu yönlerinin aksine ülkede yaşanan enflasyonist dönemler, fonların reel açıdan değer kaybına uğramasına sebep olabilir (Egeli, 2015: 54).

5.2.2. Dağıtım Yöntemi

Yöntem, kapitalizasyon yöntemini uygulayan enflasyonlu ülkelerde yaşanan ve yaşanacak olan sorunların yaratacağı sakıncaları engellemek için geliştirilmiştir. Gelir ve giderler arası dengeye dayanan yöntem, belli bir yılın sosyal yardım giderlerinin aynı yılın prim gelirleriyle karşılanmasını hedef alır. Yöntemde aktif olarak çalışan ve prim ödeyen bireylerin daha önceden çalışıp prim ödemiş, lakin şu an pasif olan sigortalı bireylere sağladıkları katkının zamanı geldiğinde, yani emekli olduklarında da aynı seviyede yarar sağlaması esas alınır (Boyacıoğlu & Öçal, 2018: 916).

Dağıtım yönteminin olumlu ve olumsuz yönleriye şu şekilde toplu hale getirilebilir:

Tablo 3: Dağıtım Yönteminin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Olumlu Yönleri
Basit ve kolay anlaşılır. Ayrıntılı hesaplama gerektirmedüğinden bürokrasiyi azaltır.

Kurulduktan sonra hemen işlemeye başladığından idari boşluklar oluşturmaz
Olumsuz Yönleri
İktisadi ve demografik değişimlerden çabuk etkilenir. Nüfus yaşlandıkça gelecek neslin prim yükü artar. İvaz (karşılık) alanların prim yükünden kurtulmaları sebebiyle ivaz talepleri artabilir Prim/ivaz oranları sıklıkla değişebildiğinden istikrarsızlık oluşabilir.

Kaynak: Özaydın (2022) yardımıyla oluşturulmuştur.

Dağıtım yöntemi de sigortalılardan toplanan primlerle sigortalının olası risklere yakalanması yüzünden doğacak zararın finansmanı arasında denge arar. Diğer bir ifadeyle, bu yöntemde de gelirlerle giderler arasında bir denge kurulması esastır. Dağıtım yönteminde bu denge şu şekilde gösterilebilir (Chand & Jeager, 1999):

$$N(\forall W) = M(\exists W)$$

Eşitliğin solunda yer alan N sisteme katkı sunanların sayısını, $\forall$ efektif prim katkı oranlarını ve W de katkı oranı, yani yöntemde hesaplanan ortalama brüt geliri temsil eder. Eşitliğin sağında yer alan M prim ödeyenlerin sayısını ve $\exists$ de yenilenmiş efektif prim oranlarını gösterir. Belirtilen denklikte, emeklilik sistemine katkı sunanların diğer bir ifadeyle emeklilikten yararlanacak olanların sayısının artması halinde, dengenin korunması için sisteme prim ödeyen aktif olarak çalışan sayısının da artması gerekir. Dolayısıyla dengenin sağlanması esastır ve dengenin sol taraftakilerin aleyhine olacak şekilde bozulması, sosyal güvenlik sisteminin geleceği açısından sürdürülebilirlik sorunu oluşturur.

Dağıtım yönteminde belli dönemler arasında bir gelir - gider dengesi oluşturulmak istendiğinden aktif olarak prim ödeyen bireylerin primleri, kapitalizasyon yönteminde olduğu gibi bir fon hesabında tutulmaz ve daha önce belirtildiği üzere pasif olan sigortalılara sosyal yardımlar şeklinde aktarılır (Egeli, 2015: 55). Yöntemin kullanıldığı bir sosyal güvenlik sisteminde aktif olarak sigorta primi ödeyen bireyler, gelecekte sosyal yardım almaya hak kazanacaktır. Buna göre, prim ödeyen aktif sigortalı sayısı fazla ve yardım alan pasif sigortalı sayısı azsa, sağlanan imkânlar sayesinde prim miktarları veya oranları düşürülebilecek ya da diğer taraftan daha fazla sosyal yardım yapılabilecektir. Sağlanan tasarrufun faiz başta olmak üzere çeşitli getirileri olacak şekilde değerlendirilmesi de mümkündür. Aksine aktif sigorta primi ödeyen sayısı az ve buna karşın pasif sigortalı sayısı fazla olduğunda ya aktif sigortalılar daha fazla prim ödeyecek ya da ödenen sosyal yardımların miktarı azaltılacaktır. Oluşan açığın dış kaynak, yani borçlanma yoluyla finansmanı mümkün gibi görünse de borçlanma sistem açıklarının büyümesine neden olabilecek sakıncalı bir araçtır.

Özetle; bu sistemin dengesi hayati derecede önemlidir. Daha önce de ifade edildiği üzere dengenin prim ödeyenlerin aleyhine olacak şekilde bozulması, sosyal

yardımların finansmanı konusunda sorunlar doğurur (Egeli, 2015: 55). Finansman sorunlarının yaşanması halinde devletin çeşitli vergiler ve katkılarla devreye girecek olması, sosyal yardımların pasif sigortalılara aktarılmasını gerektirdiğinden (Gerek & Oral, 2004) sisteme dâhil olmayanların sistemi fonlaması sonucunu doğuracaktır. Bu ise sistemin hakkaniyet açısından zayıflaması anlamına gelecektir.

5.2.3. Karma Finansman Yöntemi

Karma yöntem, kapitalizasyon ve dağıtım yönteminin bir arada benimsendiği bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntem de matematik karşılıkların ayrıldığı fakat ödenmiş primler karşılığının ayrılmadığı bir karma yöntemin uygulandığı görülür (Boyacıoğlu & Öçal, 2018: 917). Yüksek enflasyonun olduğu ülkelerde paranın değer kaybı ya da fonların doğru alanlarda değerlendirilememesi gibi nedenlerden dolayı parasal kayıplar olabilir. Bu sebeple de kapitalizasyon yöntemi çeşitli değişimlere uğrayarak farklı biçimlerde uygulanmaktadır (Yurdadoğ, 2000a: 91). Bu da karşımıza karma finansman yöntemi olarak adlandırılabilen farklı bir yöntemi çıkarmaktadır.

Karma yöntem, sosyal güvenliğin finansmanında verimliliği artırabilmek için oluşturulmuştur. Ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinde yer alan sigorta hizmet kollarının her biri için ayrı ayrı kapitalizasyon yöntemi veya dağıtım yöntemi uygulanabileceği gibi bu iki finansman yönteminin özelliklerinden yararlanılarak, optimal bir yöntem tercih edilebilir. Karma yöntem olarak adlandırılan bu yöntemin esas amacı sosyal güvenlik harcamalarının finansman kaynağını oluşturan primlerin düzenli olarak tahsilatının gerçekleştirilemediği dönemlerde, finansman dengesinin korunmasını sağlayabilmektir (Bulut, 2018: 34). Dolayısıyla, sosyal güvenlik sisteminin finansman açısından sürdürülebilirliğini gerçekleştirebilmektir. Tabii ki ülkeler açısından hangi finansman yönteminin daha uygun olduğu, ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinin dizaynına ve içinde buldukları sosyo-ekonomik konjonktüre göre farklılıklar gösterebilmektedir.

6. SOSYAL GÜVENLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Vatandaşların sağlık hizmetlerine erişimleri, işsizlik dönemlerinin idamesi, engellilik maluliyetlerinin giderilmesi, doğum dönemi izinleri ve emekliliklerinin finansmanı, bireysel ve çok daha önemlisi toplumsal açıdan birer risktir ve sosyal güvenlik, bu risklerden kaynaklanan kamusal kötülüklerin engellenmesini amaçlayan hizmetler bütünüdür. Hizmetlerin sürdürülebilirliğiyle ilgili hizmet veya hizmetlerin gelecekte de sunulacağı ve bunun için gerekli kaynakların ve işleyişin başarıyla yönetimidir. Hizmetlerin sürdürülebilirliği, finansal ve operasyonel imkânların yerinde ve doğru kullanımını, hizmet kalitesinin iyileştirilebilmesi için süreçlerin başarılı yönetimini ve ilgili hizmetlerin toplumsal etkilerinin izlenmesini gerektirir. Bu, sosyal güvenliğin sağlanmasından sorumlu olan hükümetler için bir tür görevdir.

Günümüzde sosyal güvenlik hizmetlerinin ülke milli gelirler payının yüzde 20 ila 30 arasında olduğu görülür. Bu, oldukça önemli bir paydır ve tek başına bile sosyal

güvenlikte sürdürülebilirliğin önemini ortaya koyar. Diğer yandan ülkelerin nüfusları içinde sosyal güvenliğe tabi olanların payı da yüzde 60'ı aşkındır. Bu oran, sosyal güvenliğin sürdürülememesi halinde bundan etkileneceklerin hiç de az olmayacağını gösterir. Sosyal güvenlik hizmetlerinin sürdürülebilmesi için birçok faktör dikkate alınmalıdır. Bunlardan ilk akla gelenlerse şunlardır:

Finansal Sürdürülebilirlik: Sistem, sürekli gözden geçirilip revize edilen uzun vadeli planlamaya tabi olmalı ve sisteme yeterli finansman kaynakları tahsis edilmelidir. Sosyal güvenlik, kamusal bir hizmet olduğundan başta vergiler olmak üzere hizmet kullanıcılarından sağlanan primlerle sistemin yönetiminden elde edilen işletme gelirleri, finansmana imkân sağlayan temel kaynaklardır.

Demografik Değişimler: Sistem, sürekli değişime tabi nüfus üzerine bina edildiği için sürdürülebilirlik açısından nüfusun gençleşmesi prim ödemelerini artıran bir sebep olduğu için avantaj, yaşlanmasıyla özellikle artan sağlık harcamaları ve emeklilik ödemeleri bakımından dezavantajdır.

Ekonomik Büyüme: Sistem, nüfus artışının zaruri kıldığı artan finansmana ihtiyaç gösterdiğinden ekonominin büyümesi, vergiler başta olmak üzere istihdamdan sağlanan prim ödemelerinin artmasına ve sistemin sürdürülebilirliğine katkıda bulunur. Ekonomik büyümenin sürekliliğiyle sistemin sürdürülebilirliği pozitif ilişki içindedir. Sistem, işsizliğin arttığı durgunluk dönemlerinde bir yandan finansman kaynakları bakımından zayıflarken diğer yandan sunulması gereken hizmet artışı nedeniyle zorlanır ve ciddi aksaklıklar gösterebilir.

Yönetim Başarısız: Sistem, tüm sistemler gibi başarılı yönetimi gerektirir. Sosyal güvenlik, finansman kaynakları içinde vergiler ağırlık gösterdiğinde kamusal müdahalelere oldukça açık bir alan haline gelir. Ayrıca sistem, siyasilere siyasi manevralar açısından da oldukça geniş imkanlar sağlar. Seçim dönemlerinde emeklilik yaşının düşürülmesi, oy kazanmanın aracı haline getirildiğinde sistem, sürdürülebilirlik yönünden ağır hasarlar alabilir.,

Diğer Faktörler: Sosyal güvenliğin sürdürülebilmesi, oldukça geniş bir içeriğe sahip olduğundan daha birçok faktör sayılabilir. Sağlık harcamalarının kontrolü, prim ödemelerinin artırılması, aktüeryal dengenin korunması, esnek istihdamın yaygınlaşması, sosyal devlet anlayışının güçlenmesi vb. faktörler bunlara örnektir.

Sosyal güvenlik hizmetleri, sosyal devletin belki de en önemli kazanımıdır. Sosyal güvenliğin sürdürülememesi, kaçınılmaz olarak bu anlayışı zayıflatır ve mevcut toplumsal eşitsizlikleri daha da artırır. Ayrıca sosyal güvenliğin sürdürülemez hale gelmesi, daha birçok olumsuzluğu beraberinde getirir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Yoksulluk ve işsizlik artışı: Sosyal güvenlik hizmetlerinin olmadığı bir ülkede yaşlılar ve engelliler başta olmak üzere işsizler gibi dezavantajlı gruplar ciddi bir yoksulluk

sorunuyla karşılaşabilir. Artan yoksulluk, yaşlılarda emek arzının zaruri artışına yol açacağından özellikle genç işsizliğini artırabilir.

Sağlık sorunlarının artışı: Sosyal güvenliğin sürdürülemez hale gelmesi ve onun içinde önemli bir yeri olan sağlık hizmetlerinin sunulmaması, ülkenin beşeri sermayesini olumsuz yönde etkiler ve sağlık hizmetlerine erişilememesi sorununu artırır. Sağlık hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar kişi mutluluğu başta olmak üzere toplumsal refahın gerilemesine sebep olabilir.

Ekonomik zorlukların artışı: Sosyal güvenlik hizmetlerinin yokluğu, beşeri sermayeyi riske sürükler ve çeşitli ekonomik sorunları tetikler. Sosyal güvenlik açığının -her ne kadar bu amaçla kullanımı sınırlı olsa da- kamusal bütçe kaynaklarıyla finansmanıyla sorunların genel ekonomiye sirayet etmesine ve ekonomik istikrarın bozulmasına ya da daha da derinleşmesine yol açabilir.

Toplumsal huzursuzluğun artışı: Sosyal güvenlik hizmetlerinin yokluğu halinde başta işsizlik olmak üzere beraberinde gelen yoksulluk ve sosyal adaletsizlik, toplumsal huzuru bozabilir ve/veya daha da artırabilir. Huzurun olmadığı bir yerde yaşam, her haliyle zorlaşır ve toplumsal dayanışma geriler.

Gelecekteki nesillerin yükümlülüklerinin artışı: Sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği, gelecek neslin bu hizmetlere ulaşabilmesi için zaruridir. Finansal kaynakların tükenmesi veya yetersiz kalması, gelecek neslin sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanmasını riske sokabilir ve gelecek neslin bu hizmetlerden yararlanma maliyetlerini artırabilir.

Sosyal güvenlik hizmetleri içinde görece en geniş bölümü ve en ciddi finansman gereksinimini emeklilik oluşturur. Emeklilik, çalışanların belli bir süre (20-25 yıl) çalışıp prim ödedikleri ve belli bir yaşa (60-65 yaş) geldikten sonra iş hayatından çekilip düzenli gelire ulaşmalarını sağlayan bir sosyal güvenlik hizmeti, çalışanlar içinse yaşlılık döneminde rahat etmelerini sağlayacak olan bir tür hedeftir.

Sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği denildiğinde her ne kadar tüm sosyal güvenlik hizmetleri kastediliyorsa da emeklilik sisteminin sürdürülebilmesi öne çıkan bir husustur. Aksi durumda emekli ve emekliliğe hak kazanacak olan milyonlarca kişinin hayatı dramatik bir şekilde zorlaşacaktır. Ayrıca günümüzde birçok ülke, emeklilik sistemlerini aktif işgücünden pasif işgücüne fon akımı oluşturan dağıtım yöntemiyle finanse etmekte ve emeklilik, ona ulaşanlar için bir tür hak olmaktadır. Kazanılan hakların hukuki güvence altına alındığı ülkelerde sürdürülebilirlik yasal bir zorunluluk haline gelmekte ve bunun gerekliliklerini sağlamaya muhatap da *de facto* olarak yine hükümetler olmaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Sosyal devlet, sosyal adaleti sağlamayı ve toplumsal refahı artırmayı hedef alan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımı hayata geçiren ülkelerde hükümetler birer kazanım olarak

sosyal güvenlik hizmetleri sunarlar veya sunulmasına katkı sağlarlar. Sosyal güvenlik hizmetlerinin herkesi kapsayacak şekilde sunumu, toplumun hayat kalitesine olumlu yansır ve özellikle işsizlik, hastalık, engellilik ve yaşlılık gibi sosyal risklere karşı koruma sağlayarak temel ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olur. Sosyal güvenlik hizmetleri ekonomik istikrarı da destekler. Örneğin bu hizmetlerden biri olan işsizlik sigortası sayesinde işgücünün verimliliği korunur ve ekonomik büyüme amacı desteklenir. Emeklilik ödemeleri sayesinde bireyler, maddi güvence temin ettiklerinden bu dönemdeki tüketim alışkanlıklarını sürdürerek ülke ekonomisine katkı sağlarlar. Sosyal güvenlik, toplumun her kesimi için eşitlik ve adalet sağlanmasını amaçlar; toplumsal huzur ve barışın tesisi için önemli bir rol oynar.

Sosyal güvenliğin tarihsel gelişimi izlendiğinde Almanya ve İngiltere'nin sağladıkları katkılarla ekol birer ülke olduğu ve sırasıyla Bismarck ve Beveridge modellerini geliştirdikleri görülür. Kapsamı daha dar tutan ve prim gelirleriyle finansmanı öne çıkaran Bismarck modeli karşısında kapsamı çok daha geniş tutan ve vergi gelirleriyle finansmanı benimseyen Beveridge modeli, her ne kadar sosyal güvenlik sistemleri için esas katkıları oluştursalar da zamanla dönüşmüşler ve ülkeler kendi şartlarına uyan ve her iki modelin olumlu yönlerini bir araya getiren karma modellere yönelmişlerdir. Ülkelerin izledikleri sosyal güvenlik sistemlerini ve bu minvalde finansman yöntemlerinin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak önemlidir. Kaldı ki, sosyo ekonomik hayatta yaşanan sürekli değişim ve tüm ülkelerin ekonomi politikalarını şekillendiren küresel gelişmeler böyle bir incelemeyi zorunlu kılmakta ve sosyal güvenlik alanında oluşturulan iyi örnekleri çoğaltmayı gerektirmektedir.

Sosyal güvenlik hizmetleri için “finansman”, -her sunumun gerektirdiği gibi- özel önemi olan bir konudur. Eğer yeterli finansman sağlanmazsa sosyal güvenlik hizmetleri aksayabilir ve yukarıda sıralanan kazanımlar ve daha niceyi kaybedilebilir. Sosyal güvenlik programlarının sürdürülemez hale gelmesi, büyük bir sosyal risktir. Yeterli finansal desteğin sağlanamadığı durumlarda sosyal güvenlik açığı oluşabilir. Hizmet kalitesinin düşmesine ve çok daha önemlisi hizmet kesilmesine neden olan bu açık, ivedilikle ve kalıcı şekilde kapatılmalıdır. Hayli geniş bir konu olan sosyal güvenliğin sürdürülebilirliği, sadece sağlıklı finansmanı değil, hizmet programlarının etkili tasarımı ve sistemin başarılı yönetimini gerektirir. Sürdürülebilirliğin içinde bulunduğumuz yirmi birinci yüzyılda özel önem arz eden bir konu olduğu ortadadır. Çevre ve ekoloji alanında sıkça çalışılan bir konu olan sürdürülebilirliğin sosyal güvenlik sistemleri açısından da incelenmesi ve mevcut aksaklıkların ne şekilde giderilebileceğinin incelenmesi gerekir. Aksi halde sosyal devlet anlayışının bizce en önemli kazanımı olan sosyal güvenlik hizmetlerinin geleceğinin tehlike altına girmesi kaçınılmazdır ve kötü sonu beraberinde getirecek toplumsal kaygıların bir an önce boşa düşürülmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alper, Y. (2008), ABD Sosyal Güvenlik Sistemi Model Olabilir mi?. *Çimento İşveren Dergisi*, 22 (2), 1-28.
- Ayhan, A. (2012). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1 (1), 41-55.
- Arıcı, K. & Alper, Y. (2012). *Sosyal Güvenlik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Başbuğ, A. (2010). *Sosyal Hukuk: Hukukun Toplumsal Temelleri*. Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Başterzi, F. (2006). *Yaşlılık Sigortası: Normların Uyumlaştırılması ve Yeniden Yapılandırma Açısından*. Ankara: TİSK Yayınları.
- Baybora, D. (2019). Sosyal Güvenlik Hukuku Hakkında Genel Bilgiler ve Ülkemizde Sosyal Güvenlik Hizmetlerinin Kurumsal Yapısı. Hasan Nüvit Gerek ve Fatma Kocabaş (Ed.), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku içinde* (s. 195-216). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- BM (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/>.
- Bonoli, G. (2003). Two Worlds of Pension Reform in Western Europe. *Comparative Politics*, 35 (4), 399-416.
- Boyacıoğlu, N. & Öçal, M. (2018). Sosyal Güvenlik Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri: Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Güvenliğin Finansmanına Kısa Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (26), 910- 923.
- Bulut, H. G. (2018). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumunun Finansman Sorunları: Tahsilat Sisteminin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli.
- Chand, J. & Sheetal, A. (1999). Reform Options for Pay As You Go Public Pension Systems. *Social Protection Discussion Paper*, [http://wbln0018.worldbank.org/HDNet/hddocs.nsf/0/926d8bf262d3ca88525693b006d2251/\\$FILE/9927.pdf](http://wbln0018.worldbank.org/HDNet/hddocs.nsf/0/926d8bf262d3ca88525693b006d2251/$FILE/9927.pdf).
- Cichon, M. & Normand, C. (1994). Between Beveridge and Bismarck – Options for Health Care Financing in Central and Eastern Europe. *World Health Forum Papers*, 15 (4), 323-328.
- Çalışır, Y. C. (2018). Sosyal Güvenliğe Giriş. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/50655/mod_resource/content/1/Sosyal%20Güvenliğin%20Finansmanı.pdf.
- Çımrın, F. K. & Durdu, Z. (2015). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Dönüşümü ve Bireysel Emeklilik Sistemi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4 (8), 60-75.

- Demirpehlevan, B. (2010). *Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Egeli, H. (2015). *Parafiskalite ve Parafiskal Yükümlülükler*. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- Estrada, M. A. R. & Koutronas, E. (2017). The Origins and Evolution of Social Security Research. *International Social Security Review*, 5, 1-21.
- Evcil, C. (1997). *Türk Sosyal Güvenlik Sistemi, Sistemin Sorunları ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gerek, N., & Oral, A. İ. (2004). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Gözler, K. (2014). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gül, S. S. (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yasasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti*. İstanbul: Etik Yayınları.
- Gülcan, E. (2006). *Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Karşılaştığı Sorunlar ve Türk Sosyal Güvenlik Sistemi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gülşen, M. (2019). Bireysel Emeklilik Sisteminde Fon Kesintilerinin Getiri Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Güvence Dergisi*, 8 (16), 117-139.
- Güneş, İ. & Yakar, S. (2004). Sosyal Sigorta Finansman Yöntemleri ve Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumlarının Finansman Yönetimlerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 127-142.
- Güvercin, C. H. (2004). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57 (2). 89-95.
- Güzel, A. (2005). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Öngörülen Reform Mevcut Sorunlara Çözüm mü?. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 7, 61-76.
- Güzel, A., Okur, A. & Caniklioğlu, N. (2008). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- ILO (2003). Facts on Social Security. <https://www.ilo.org/public/english/protection/socsec/pol/campagne/files/factsheet.pdf>.
- ILO (1952). 102 No’lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi. https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm.
- Karabulut, Ş. & Saraç, Ö. (2020). İktisadi ve Mali Krizlerin Anatomisi: Krizler Tarihi Üzerine Kısa Değerlendirmeler. *İzmir İktisat Dergisi*, 35 (2), 375-401.

- Kılıç, M. (2017). Sosyal Güvenlik Hakkının Kapsamı ve Sınırı. *İş ve Hayat Dergisi*, 3 (5), 378-398.
- Koç, M. (2004). Dünyada Sosyal Güvenlik Sisteminin Tarihsel Gelişimi. *Mali Çözüm Dergisi*, 68, 187-200.
- Kutzin, J. (2011). Bismarck vs. Beveridge: Is There Increasing Convergence Between Health Financing Systems?, <https://www.oecd.org/gov/budgeting/49095378.pdf>.
- Maric, Z. (2018). The Tax Reform in a Function of a Real Depreciation and Higher Competitiveness Level. *Perspectives of Innovations, Economics & Business*, 18 (1), 1-13.
- Martin, P. P. & Weaver, D. A. (2005). Social Security: A Program and Policy History. *Social Security Bulletin*, 66 (1), 1-15.
- Maynard A. & Dixon A. (2002). Private Health Insurance and Medical Savings Accounts: Theory and Experience. Elias Mossialos, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.), *Funding Health Care: Options for Europe içinde* (pp. 80-109), Buckingham & Philadelphia: Open University Press.
- OECD (2004). Proposal for A Taxonomy of Health Insurance. *OECD Study on Private Health Insurance*, <https://www.oecd.org/health/health-systems/31916207.pdf>.
- Özaydın, M. M. (2022). Sosyal Güvenlikte Finansman Yöntemleri. <https://slideplayer.biz.tr/slide/15296399/>.
- Özbudun, E. (2010). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Dilik, S. (1988). Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 43 (1), 41-80.
- Sahan, A. (2011). Dünyada Mevcut Başlıca Sosyal Güvenlik Sistemleri. <http://www.ikademi.com/archive/index.php?t-349.html>.
- Sekhri, N. & Savedoff, W. (2005). Private Health Insurance: Implications for Developing Countries. *Bulletin of the World Health Organization*, 83, 127-134.
- Serdar, B. (2022). Sosyal Güvenlik Kurumunda Prim Tahsilat Oranının Aktüeryal Denge Üzerine Etkileri ve Bir Uygulama. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- SGK (2023). SGK Veri Uygulaması, <https://veri.sgk.gov.tr/>.
- Talas, C. (1997). *Toplumsal Ekonomi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tatlı, H. & Göçer, İ. (2015). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Politikalarının Sürdürülebilirliği: Çoklu Yapısal Kırılmalı Eşbütünlük Analizi. *Business and Economics Research Journal*, 6 (3), 87-111.

- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), 275-305.
- Uğur, S. (2004). *Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi*. Ankara: TİSK Yayınları.
- Uğurluoğlu, E. & Özgen, H. (2008). Sağlık Hizmetleri Finansmanı ve Hakkaniyet. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 11 (2), 133-160.
- WHO (2004). What are The Equity, Efficiency, Cost Containment and Choice Implications of Private Health-Care Funding in Western Europe?. *WHO Regional Office for Europe’s Health Evidence Network Report*, https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/74694/E83334.pdf.
- Yaşar, G. Y. (2018). *Sosyal Güvenliğin Tanımı, Amaçları, İşlevleri ve Teknikleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yazgan, T. (1977). *Sosyal Sigorta*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Yazgan, T. (1992). *İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını.
- Yereli, A.B. (2002). Türk Hukuk Sisteminde Parafiskalite. *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, 4 (14), 38-48.
- Yılmaz, B. E. & Yaraşır, S. (2011). *Bir Küresel Mal Olarak Sağlık ve Finansmanında Resmi Kalkınma Yardımlarının Rolü*. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 0 (55), s. 1-33.
- Yılmaz, G. A. (2006). *OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Harcamalar*. İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Yurdadoğ, V. (2000a). Sosyal Güvenliğin Finansman Yöntemleri. *Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi*, 7 (8), 85-93.
- Yurdadoğ, V. (2002b). Sosyal Güvenliğin Finansman Yöntemleri. www.canaktan.org/politika/anti_leviathan/diger-yazilar/volkan-sosyalguvenlik.pdf.
- Zee, J. V. D. & Kroneman, M. (2007). Bismarck or Beveridge: A Beauty Contest Between Dinosaurs. *BMC Health Services Research*, 7(1), 94, 1-11.